

Antikvarisk rapport

Sjörups gamla kyrka

REPARATION AV KYRKPORT MM

Ljunits församling, Sjörups socken i Ystad kommun
Skåne län

Malmö Museer
Kulturavsnittet
Rapport 2012:011

Lina Bjermqvist

Malmö Museer

Box 406

201 24 Malmö

Tel: 040-34 10 00

Besöksadress: Malmöhusvägen

www.malmo.se/museer

Antikvarisk rapport

Sjörups gamla kyrka – Reparation av kyrkport mm

Ljunits församling, Sjörups socken i Ystad kommun, Skåne län

Kulturarsenheten Rapport 2012:011

Författare: Lina Bjermqvist

Foto: Jörgen Kling, Lina Bjermqvist

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Sjörups gamla kyrka

© Malmö Museer 2012

Tekniska och administrativa uppgifter

Objekt Sjørups gamla kyrka
Län Skåne
Kommun Ystad
Socken Sjørup
Beställare Ljunits församling

Länsstyrelsens tillståndDnr 433-46758-08, datum 2009-04-27
Regionmuseet Kristianstad/
Landsantikvariens i Skåne yttrandeDnr L12.30-229-08,1335, datum 2008-07-16

Arbetena påbörjades.....2009-04
Slutbesiktning 2009-09-30

Länsmed Ystads låsservice AB, Klas Ewaldh
Antikvarisk kontrollantMalmö Museer genom Jörgen Kling
Arkiverat materialFörvaras i Malmö Museers arkiv

Historik

Sjörups gamla kyrka anses vara uppförd någon gång mellan 1150 och 1170, under ledning av Carl Stenmästare. Tidigare låg på samma plats en träkyrka, en s.k. stavkyrka. Byggmästare Carl Stenmästare hade medverkat vid uppförandet av Lunds domkyrka som stod färdig 1145 och han har lämnat sin signatur på flera av våra skånska stenkyrkor. Över den romanska dörren till Östra Herrestads kyrka har mästaren till och med lämnat sitt namn i inskriptionen: ”Carl stenmester scar thenna sten”.

Kyrkan i Sjörup uppfördes i mark- och kalksten med romansk grundplan, det vill säga rektangulärt långhus, kvadratisk kor och halvrund absid i öster. I väster restes ett brett västtorn. Nuvarande torn tillkom först omkring 1270. Nord- och sydportalerna, placerade mitt emot varandra, gavs dekorativa omfattningar. Framför sydportalen uppfördes under senare delen av medeltiden ett vapenhus, vilket numera enbart är bevarat i sina nedre delar.

Med befolkningstillväxten under 1700- och 1800-talen blev kyrkan alltför liten för församlingens behov. Sjörups gamla kyrka byggdes om till lektionssal för konfirmander och ny kyrka uppfördes i Vallösa 1882. Kyrkan övergavs dock senare helt och förvandlades med åren till ödekyrka. Förfallet var kraftigt när församlingen på 1930-talet valde att restaurera sin gamla kyrka och åter ta den i bruk. Tre omfattande restaureringar har genomförts under 1900-talet: 1932-33, 1954 och 1969. Vid 1930-talets restaurering, genomförd efter förslag lämnat av Fil. Lic. Erik Lundberg, återfick sydportalen sin äldre dörr.

Figur 1. Sydportalen på Sjörups gamla kyrka. Foto från söder.

Ärendets bakgrund

Ljunits församling önskade att under sommarmånaderna, maj till och med september, hålla samtliga av församlingens kyrkor öppna under dagtid. Detta var inte möjligt gällande Sjörups gamla kyrka eftersom kyrkan ligger mer avsides i förhållande till övriga församlingskyrkor och saknar automatisk låsfunktion. Församlingen hade därför för avsikt att installera automatisk stängningsanordning samt modern, automatisk låsfunktion på kyrkobyggnadens entrédörr.

I samband med dessa arbeten önskade församlingen även byta ut den befintliga porten, som ansågs vara i ett dåligt skick. Porten ersattes med ny i samma utförande och i samma material som den gamla.

Efter att Länsstyrelsen i Skåne rekviderat församlingens ansökan skickades ärendet på remiss till Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne för yttrande. Porten visade sig vid närmare arkivstudier vara av betydande ålder, återanvänd och renoverad vid restaureringen 1930. I samband med besök på platsen av såväl Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne som Länsstyrelsens handläggare konstaterades att porten:

- i betydande delar utgjordes av en äldre dörr av kulturhistoriskt värde
- bekläts med nyare panel på nedre halvan, sannolikt i ett annat träslag än övriga portbladet
- var i ett gott skick sånär som på de nedre panelbrädorna och dropplisten mot portalens stentröskel
- enbart var i behov av reparation

Kompletterande uppgifter krävdes in till Länsstyrelsen från Ljunits församling gällande snickeriarbeten på dörren samt utformningen av den låskista och kolv samt dörrstängare som önskats monteras på dörrbladet.

Snickeriarbeten

Befintligt dörrblad är tillverkat av stående, handhyvlade 1” brädor, förmodligen av furu, som förstärkt med horisontella narar. Dörrbladet är utvändigt panelbeklätt med profilhyvlad ekpanel lagd i rombiskt mönster. Ekpanelens nedre del är som ovan nämnt utbytt och troligtvis ersatt av furupanel. Rötskadorna på porten var före renoveringen begränsade till utsidans nedre, mittersta del.

Snickeriarbetena omfattade utbyte av portens nedre, mittersta brädor till lika befintliga, fastsättning av befintlig panel, förstärkning av portens dropplist, justering av dörrbladet och förstärkningsarbeten vid lås och infästning av dörrstängare. Dörrens äldre smideslås är bevarat intakt.

Dörren var målad och klar när Malmö Museers antikvariska kontrollant kom till platsen för diskussion angående låsanordning. Eftersom snickeriarbetena redan avslutats innan antikvarisk kontrollant kontaktats kunde arbetena inte iakttas på plats utan enbart godkännas i efterhand. Arbetet var dock utfört på ett hantverksmässigt och kulturhistoriskt riktigt sätt och godkändes därmed.

Lås- och stängningsanordning

Automatisk dörrstängare och låsanordning möjliggör för församlingen att hålla Sjörups gamla kyrka öppen utan att personal är närvarande. Befintligt lås utgörs av ett äldre smideslås som kompletteras med modernt cylinderlås och låsbleck. Cylinderlåset skruvas fast på dörrbladets insida medan låsblecket fästes i omfattningens fog utan att borra i stenen. Antikvarisk kontrollant följde arbetet på plats tillsammans med låssmed Klas Ewaldh.

Utvald dörrstängare är av enkelt utförande utan att vara iögonfallande. Ursprunglig idé var att förankra stängaren i en balk över dörren som infästes i fogen. Vid monteringen uppkom svårigheter att få dörrstängaren att fästa i putsen och placeringen hade då blivit högre upp och på så sätt mer synlig. Antikvarisk kontrollant beslöt därför tillsammans med låssmed att montera den lägre och då istället borra och montera i stenen.

Antikvarisk kommentar

De rikt skulpterade portaler som omger nord- och sydentréerna till Sjörups gamla kyrka utgör ett betydande dokument över landskapets historia. Området har ett av det nutida Sveriges rikaste jordar och rikedomarna manifesterades gärna i kyrkobyggnaderna, socknarnas stoltheter. I Sjörups fall var byggmästaren hämtad från det stora domkyrkobygget i Lund och det snålades varken med material eller med detaljer i samband med kyrkans uppförande. Portalerna och kyrkan i stort är att betrakta som mycket välbevarad trots decennier av förfall. Att dessutom den äldre kyrkporten till sydentrén är bevarad bidrar ytterligare till kyrkans kulturhistoriska värde.

Reparationen av sydportalens dörrblad anses inte påverka dörrens eller kyrkobyggnadens samlade kulturhistoriska värde negativt. Arbetet är utfört på ett diskret och hantverksmässigt skickligt sätt, dock utan att antikvarisk kontrollant kontaktats före eller under arbetets gång.

Vad gäller installationen av automatisk låsanordning och montering av dörrstängningssystem är ingreppen att betrakta som reversibla. Låset är skruvat i dörrbladets insida och blecket monterat i fogen. Samråd hölls gällande den moderna lås- och stängningsanordningen och arbetet utfördes med så få ingrepp som möjligt. För att få dörrstängaren att smälta in i miljön så mycket som möjligt valde antikvarisk kontrollant att frångå Länsstyrelsens villkor att enbart borra i fog och istället borra och montera stängaren i portalens stentympanon, se ovan under rubrik Lås- och stängningsanordning.

Renoveringen av kyrkporten på Sjörups gamla kyrka är avslutad, slutbesiktigad och godkänd av antikvarisk kontrollant.

Övrigt

Fotodokumentation har utförts av Malmö Museer. Dokumentationsmaterial och övriga handlingar med relevans för ärendet förvaras i Malmö Museers arkiv.

Fotografier

Sjörups gamla kyrka sedd från sydost.

Kyrkans huvudentré på långhusets södra sida omges av en dekorativ stenportal.

Kyrkportens utseende efter renoveringen men före det moderna låsets montering, utvändigt.

Kyrkportens utseende efter renoveringen men före det moderna låsets montering, invändigt.

Det moderna låsets bricka monteras i portalens fog.

Det färdiga resultatet med låsbleck och kabeldragning i smygen.

Kyrkportens utseende efter renovering och montering av nytt lås och dörrstängare.

Årets rapporter

Lista över utgivna rapporter inom Malmö Museers rapportserie Kulturarvsenheten Rapport:

Kulturarvsenheten Rapport 2012:001

Olga Schlyter
Antikvarisk utredning. Västra Dockan – underlag till värdeprogram. Fastigheterna Kranen 2, 5, 6, 7 och 8 i Malmö stad. Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:002

Lars Persson
Kulturgeografisk utredning. Marken vid brottet – en studie av äldre lantmäterikartor över området söder och väster om Limhamns kalkbrott. Fastigheten Limhamn 155:355 m.fl. i Hyllie socken i Malmö stad. Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:003

Helena Nilsson och Jörgen Kling
Antikvarisk rapport. Munka Ljungby kyrka – byte av värmekälla. Munka Ljungby församling, Munka Ljungby socken i Ängelholms kommun, Skåne län

Kulturarvsenheten Rapport 2012:004

Helena Nilsson och Jörgen Kling
Antikvarisk rapport. Jonstorps kyrka – utvändig renovering. Farhult-Jonstorps församling, Jonstorps socken i Höganäs kommun, Skåne län

Kulturarvsenheten Rapport 2012:005

Lars Persson
Kulturhistorisk utredning. Kvarndala gård i V. Klagstorp – en historisk-geografisk studie av en gård och en by. V. Klagstorps socken i Malmö stad. Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:006

Lars Persson
Kulturgeografisk utredning. Landsbygdens landskap i Lunds kommun – en studie av landskapets historiska utveckling från tidigt 1800-tal och befintliga kulturmiljövärden utanför de större tätorterna. Lunds kommun. Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:007

Lina Bjermqvist och Helena Nilsson
Antikvarisk rapport. Vä kyrka – Ny värmeanläggning och invändig restaurering – ETAPP 1 & 2. Vä-Skepparslövs kyrkliga samfällighet, Vä socken i Kristianstad kommun, Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:008

Anders Rejnert
Antikvarisk kontroll. Wahlbergska huset – Renovering av blyinfattade fönster. Fastigheten Hästen 2 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:009

Lina Bjermqvist och Jörgen Kling
Antikvarisk rapport. Sofia Albertina kyrka – Belysningsarbeten. Landskrona kyrkliga samfällighet i Landskrona stad, Landskrona kommun, Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:010

Lina Bjermqvist
Antikvarisk rapport. Hässlunda kyrka – Renovering av torntak. Kropps kyrkliga samfällighet, Hässlunda socken i Helsingborgs kommun, Skåne län.

Kulturarvsenheten Rapport 2012:011

Lina Bjermqvist
Antikvarisk rapport. Sjörupps gamla kyrka – Reparation av kyrkport mm. Ljunits församling, Sjörupps socken i Ystad kommun, Skåne län.